



ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם

גיליון מס' 18 | טבת תש"פ – ינואר 2020

מאת ד"ר ז'ק בנדלק

פתח דבר

גיליון מס' 18 מתמקד בכמה סוגיות שעל סדר היום של מערכות הביטחון הסוציאלי בתחילת שנת 2020, כגון האטה בתוחלת החיים, מניעת הונאות, העלאת גיל הפרישה וקבלת גמלת סיעוד. בדוח מקיף על מצב הבריאות במדינות המפותחות שפורסם לאחרונה, ארגון ה-OECD מנתח את המגמות האחרונות בתוחלת החיים ומציג את האתגרים של מערכות הביטחון הסוציאלי בעקבות הזדקנות האוכלוסייה, בעיקר בתחומי הפנסיה והסיעוד.

קריאה נעימה,
פרופ' דניאל גוטליב, סמנכ"ל מחקר ותכנון

האטה בעלייה בתוחלת החיים ברוב מדינות המערב – וגם בישראל

בשנים 2012-2017 תוחלת החיים עלתה לאט יותר – מגמה שעשויה להשפיע על מערכות הביטחון הסוציאלי

לאחרונה פרסם ה-OECD דוח על מצב הבריאות ב-36 מדינות הארגון (Health at a Glance, 2019)¹. הדוח מאשר שתוחלת החיים אמנם הוסיפה לעלות במדינות המפותחות בעשורים האחרונים, אך בשנים האחרונות ניכרת האטה במגמת העלייה. ולעתים אף ירידה בתוחלת החיים. להאטה זו השלכות רבות על מערכות הביטחון הסוציאלי, ובראשן הקטנת הגירעון האקטוארי של תשלומי הפנסיה והקטנת ההוצאות לבריאות ולסיעוד².

בשנת 2017 תוחלת החיים בלידה היתה 80.7 שנים בממוצע במדינות ה-OECD (82.6 בישראל) – 10 שנים יותר מאשר בשנת 1970, אלא שנתוני השנים האחרונות מצביעים כאמור על האטה במגמת העלייה ולעתים אף על ירידה.

בהשוואה של חמש השנים בין העשור הנוכחי לקודם (2012-2017 לעומת 2002-2007), המגמה קיימת ב-27 ממדינות הארגון, בעיקר בחמש בהן:

- **ארצות הברית:** ירידה של 2.4 חודשים בתוחלת חיים בשנים 2012-2017 לעומת עלייה של 13.2 חודשים בשנים 2002-2007.
- **צרפת:** עלייה של 6 חודשים לעומת עלייה של 21.6 חודשים בין שתי התקופות.
- **הולנד:** עלייה של 7.2 חודשים לעומת עלייה של 22.8 חודשים בין שתי התקופות.
- **גרמניה:** עלייה של 6 חודשים לעומת עלייה של 19.2 חודשים בין שתי התקופות.
- **בריטניה:** עלייה של 3.6 חודשים לעומת עלייה של 16.8 חודשים בין שתי התקופות.

המגמה דומה גם **בישראל** – עלייה של 13.2 חודשים בתוחלת החיים בשנים 2002-2007 לעומת עלייה של 9.6 חודשים בשנים 2012-2017.

¹ OECD (2019). **Health at a Glance 2019: OECD Indicators**. OECD Publishing, Paris.
² ראו ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם, גיליון מס' 8, יולי 2017.

לפי הנתונים המגמה התהפכה בשנת 2015, אז, לראשונה מ-1970 תוחלת החיים החלה לרדת ברוב המדינות המפותחות לעומת 2014. להלן כמה דוגמאות:

- הירידות הגדולות ביותר היו באיטליה (7.2 חודשים) ובגרמניה (6 חודשים);
- בישראל, תוחלת החיים ירדה ב-1.2 חודשים;
- במדינות ספורות באירופה חלה עלייה בתוחלת החיים, כגון בפינלנד (3.6 חודשים) ובנורווגיה (2.4 חודשים).

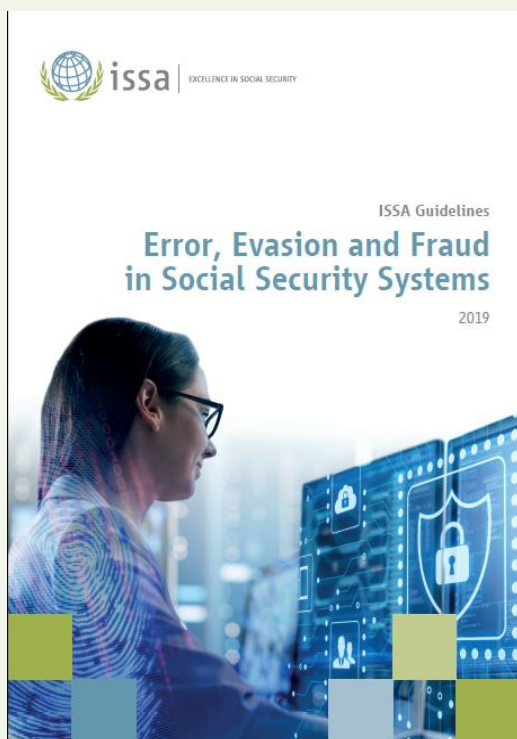
מומחי ה-OECD מעריכים, כי בין הגורמים למגמה זו עלייה ברמות השמנת יתר ובתחלואה בסוכרת המביאה למוות ממחלות לב ושבץ מוחי. גם מחלות בדרכי הנשימה, כמו שפעת ודלקת ריאות, גבו קורבנות רבים יותר בשנים האחרונות, בעיקר בקרב הקשישים. יצוין גם שתוחלת החיים הרלוונטית בנוגע לגיל הזכאות (או גיל הפרישה) היא זו של הגיל המבוגר יותר (למשל שנות ה-60). ככל שתוחלת החיים של המבוגרים יותר אינה משתנה וגם גיל הזכאות נשאר בעינו, תימשך הפגיעה בקיימות הביטחון הסוציאלי.

טעויות, התחמקויות והונאות במערכות הביטוח הלאומי?

ארגון ISSA מפרסם הנחיות לגביית דמי ביטוח ותשלום קצבאות כחוק

כדי להבטיח פיתוח וקידום של הביטחון הסוציאלי וכדי לחזק את אמון הציבור במוסדות המדינה, חיוני לאתר ולמנוע טעויות, התחמקויות והונאות במערכות הביטחון הסוציאלי. ארגון הביטחון הסוציאלי הבינלאומי ISSA פרסם הנחיות (guidelines) לקובעי המדיניות בנושא זה³.

במסמך 37 הנחיות בשבעה תחומים: ממשל, אסטרטגיה, תפעול משותף לכל ענפי הביטוח הלאומי, גביית דמי ביטוח, תהליכים מיוחדים בענפים מסוימים, הגברת המאבק בהונאה, ותיאום עם מוסדות אחרים. נציג להלן דוגמה מכל תחום.



- להגדיר תכנון אסטרטגי רב שנתי לאיתור ומניעת טעויות והונאות (הנחיה 2).
- לקבוע יעדים ומדדים ככלי מסייע לבקרה ומעקב אחר הונאות (הנחיה 6).
- לצמצם את הטעויות במיצוי זכויות באמצעות פישוט ההליכים ותנאי הזכאות (הנחיה 15).
- להשתמש בכלים טכנולוגיים מתקדמים כדי לשפר את הנהלים של ביקורת פנים ובקרת הונאות (הנחיה 18).
- לגבש מדיניות למאבק בקבלה במרמה של קצבאות ארוכות טווח (כגון זקנה ונכות), תוך התחשבות במאפייני כל גמלה (הנחיה 10).
- לפרסם לציבור מידע על תוצאות הפעולות לגילוי ומניעה של הונאות (הנחיה 30).
- לשתף נתונים של הביטוח הלאומי עם מוסדות לאומיים אחרים (הנחיה 36).

³ ISSA (2019). Error, Evasion and Fraud in Social Security Systems. ISSA Guidelines, Geneva.

הידעתם?

בסוף 2019 פרסם ה-OECD דוח מקיף על מצב הפנסיה בעולם⁴, שהוצגו בו גם מגמות בגיל הפרישה ושינויים הצפויים בו במדינות המערב. להלן כמה ממצאים:

- רק בחמש מ-36 מדינות ה-OECD היה ב-2019 גיל פרישה שונה לנשים ולגברים (לנשים נמוך מהגברים): **ישראל, הונגריה, אוסטריה, פולין ושווייץ**. הפער הגבוה נמצא **בישראל ובאוסטריה** (5 שנים).
- גיל הפרישה לגברים הנמוך ביותר נמצא ב**טורקיה** (51), והגבוה ביותר **בישראל, איסלנד, איטליה ונורווגיה** (67); הגיל הממוצע במדינות ה-OECD הוא 64.2.
- ארבע מדינות אירופה הצמידו בשנה האחרונה את **גיל הפרישה לתוחלת החיים: דנמרק, איטליה, סלובניה והולנד**. הארגון מעריך שבמדינות אלו מי שהצטרפו לשוק העבודה ב-2018 יפרוש בגיל 71.

בדוח רבעוני על המצב הכלכלי הגלובלי⁵, ה-OECD ממליץ ל**ישראל** להעלות את **גיל הפרישה לנשים** ל-67 בדומה לגברים, כדי לקצץ את הוצאות הממשלה.

המספרים מספרים: ישראל בעולם

גמלת סיעוד בישראל: חלקם של מקבלי הגמלה בקרב בני 65 ויותר גבוה מרוב מדינות ה-OECD

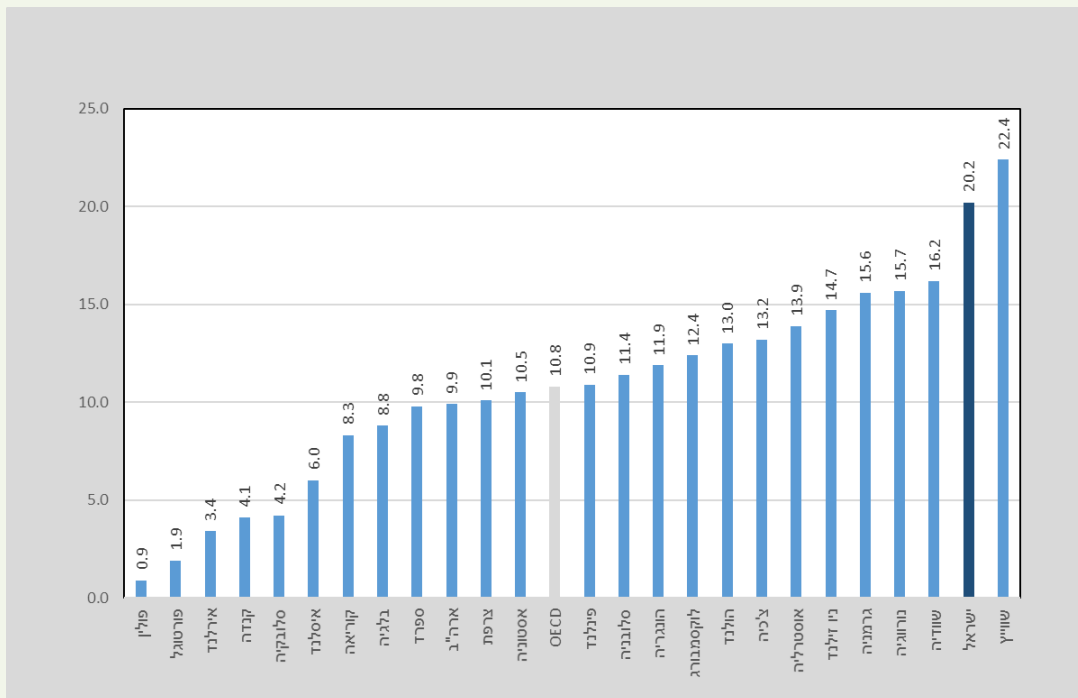
דוח הבריאות שפרסם לאחרונה ה-OECD⁶ מציג מדדים מעודכנים על מצב הבריאות ב-25 ממדינות הארגון, בין השאר של מקבלי גמלת סיעוד. הנתונים מצביעים על הבדלים ניכרים בין המדינות בשיעורם של המקבלים גמלה בקרב בני 65 ויותר (בין 1% ל-22%). 11 מדינות לא נסקרו בשל העדר נתונים בני השוואה.

הדוח מציין שהסיבה העיקרית לשיעור המקבלים אינה בהכרח הזדקנות האוכלוסייה, שהרי **"בישראל אחת האוכלוסיות הצעירות ביותר במדינות ה-OECD, ולמרות זאת יש בה שיעור גדול מהממוצע של מקבלי גמלת סיעוד"**.

OECD (2019). **Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators**. OECD Publishing, Paris. ⁴
OECD (2019). **OECD Economic Outlook**. Volume 2019, Issue 2: Preliminary version, No. 106. OECD Publishing, Paris. ⁵

⁶ ראו הערה 1.

מקבלי גמלת סיעוד כאחוז מבני ה-65 ויותר במדינות ה-OECD, 2017



[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ](#)

- **ממוצע ה-OECD:** 10.8% מבני 65 ויותר קיבלו גמלת סיעוד בשנת 2017.
- בראש הדירוג **שווייץ** – 22.4% מן הקשישים בה מקבלים גמלת סיעוד, ואחריה **ישראל**, עם 20.2%.
- בחמש מדינות שיעור המקבלים גמלת סיעוד נמוך מ-5%: **סלובקיה** (4.2%), **קנדה** (4.1%), **אירלנד** (3.4%), **פורטוגל** (1.9%) ו**פולין** (0.9%).

מקורות

- פרסומי מינהל המחקר של הביטוח הלאומי
<http://www.btl.gov.il/Publications/Pages/default.aspx>
- OECD Data
- MISSOC: *The EU's Mutual Information System on Social Protection*
- Social Security Administration (SSA) and International Social Security Association (ISSA):
Social Security Programs Throughout the World
- ISSA : *Social Security Country Profiles*
- ILO : *Social security inquiry database*
- European Commission : *European Social Policy Network*

נתוני התרשים: מקבלי גמלת סיעוד כאחוז מבני ה-65 ויותר במדינות ה-OECD, 2017

שיעור המקבלים	מדינה
0.9	פולין
1.9	פורטוגל
3.4	אירלנד
4.1	קנדה
4.2	סלובקיה
6.0	איסלנד
8.3	קוריאה
8.8	בלגיה
9.8	ספרד
9.9	ארה"ב
10.1	צרפת
10.5	אסטוניה
10.8	OECD
10.9	פינלנד
11.4	סלובניה
11.9	הונגריה
12.4	לוקסמבורג
13.0	הולנד
13.2	צ'כיה
13.9	אוסטרליה
14.7	ניו זילנד
15.6	גרמניה
15.7	נורווגיה
16.2	שוודיה
20.2	ישראל
22.4	שווייץ